

משלי פרק י

(ו) בְּרִכּוֹת לְרֹאשׁ צְדִיק וּפִי רְשָׁעִים יִכְסֶה חֶמְס׃

(ז) זְכַר צְדִיק לְבִרְכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב׃

ביאור הגר"א - משלי פרק י פסוק ו

ברכות לראש צדיק – פירש שהצדיק הוא מברך לכל אדם כמ"ש "טוב עין הוא יבורך" – אל תקרא גו', ולכן מברך הקב"ה אותו, וינוחו ברכות על ראשו. אבל הפי של רשעים יכסה את עצמו בחמס, דהיינו שמחרף את כל אדם ומדבר עליו דברים רעים ומקלל אותם, והקללות באין על עצמו. וזהו נקרא ג"כ חמס כמ"ש "כי מלאה הארץ חמס" ואמרו שגם הנגזל היה לו חומס דברים, שהיה מחרף את הגזלן. ואמר אצל צדיק "לראש" ואצל רשעים "פי" כי מחשבה טובה מצרף הקב"ה למעשה ולכן לראש צדיק, כלומר תיכף כשהיה מחשבתו בראשו לברך תכף ינוחו ברכות עליו. אבל הרשעים אינו מכסה עצמו בחמס עד שיאמר בפיו, כי מחשבה רעה אין הקב"ה מצרף למעשה. ואמר צדיק ל' יחיד ורשעים ל' רבים, כי במחשבה חושב אדם לבדו. אבל המדבר מדבר לחבירו וזהו רשעים. ועוד...

ביאור הגר"א - משלי פרק י פסוק ז

זכר צדיק לברכה ושם גו' – זכר הוא מה שזוכרין מה שהיה מקדם, דהיינו אחר מותו של צדיק שאינו רק זכר, הוא ג"כ לברכה. אבל הרשעים אפילו שם דהיינו בחייהם נמי מקללין אותו. ועוד זכר גו' ושם גו' זכר הוא מ"ע ושם הוא מצות ל"ת כמ"ש זה שמי וזה זכרי וכמ"ש בזוהר שמי עם י"ה – שס"ה, זכרי עם ו"ה – רמ"ח. ודרך כשמשבח את הצדיק אין משבח אותו רק במ"ע ומע"ט שבידו. והרשע אינו נקרא רשע רק במצות ל"ת שעובר. וזהו זכר גו' פי' שהזכר שהן המ"ע הוא לברכה להצדיק ושם שהוא הל"ת הוא רקבון של רשעים וזהו שאמר שם רשעים ירקב:

רמב"ם הלכות דעות פרק ו

הלכה ח

המוכיח את חבירו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיכלימנו שנאמר "ולא תשא עליו חטא", כך אמרו חכמים "יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות – ת"ל ולא תשא עליו חטא, מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל וכל שכן ברבים, "אע"פ שהמכלים את חבירו אינו לוקה עליו עון גדול הוא, כך אמרו חכמים "המלביץ פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא", לפיכך צריך אדם להזהר שלא לבייש חבירו ברבים בין קטן בין גדול, ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו, ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו, במה דברים

אמורים בדברים שבין אדם לחבירו, אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמים חטאו ומחרפים אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב כמו שעשו כל הנביאים בישראל.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ד

הלכה ה

לא יהיה התלמיד בוש מחבירו שלמדו מפעם ראשונה או שניה והוא לא למד אלא אחר כמה פעמים, שאם נתבייש מדבר זה נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש והוא אינו למד כלום, לפיכך אמרו חכמים הראשונים אין הביישן למד ולא הקפדן מלמד, במה דברים אמורים בזמן שלא הבינו התלמידים הדבר מפני עומקו או מפני דעתן שהיא קצרה, אבל אם ניכר לרב שהם מתרשלין בדברי תורה ומתרפיין עליהן ולפיכך לא הבינו, חייב לרגוז עליהן ולהכלימן בדברים כדי לחדדם, וכענין זה אמרו חכמים "זרוק מרה בתלמידים." לפיכך אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש לפני התלמידים ולא לשחוק בפניהם ולא לאכול ולשתות עמהם כדי שתהא אימתו עליהן וילמדו ממנו במהרה.